

Szent István Egyetem, Gödöllő
Gazdálkodás és Szervezéstudományok Doktori Iskola

**A KÜLFÖLDI MUNKAVÁLLALÁS TÁRSADALMI-
GAZDASÁGI JELLEMZŐI HARGITA MEGYÉBEN**

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Péter Emőke Katalin

Gödöllő

2011

A doktori iskola

megnevezése: Gazdálkodás és Szervezéstudományok Doktori Iskola

tudományága: Gazdálkodás és Szervezéstudományok

vezetője: Dr. Szűcs István
egyetemi tanár
Szent István Egyetem, Gödöllő
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Közgazdaságtudományi és Módszertani Intézet

témavezető: Dr. Molnár József
egyetemi tanár
Szent István Egyetem, Gödöllő
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Közgazdaságtudományi és Módszertani Intézet

Az iskolavezető jóváhagyása

A témavezető jóváhagyása

TARTALOMJEGYZÉK

1.	A MUNKA ELŐZMÉNYEI, A KITŰZÖTT CÉLOK	5
2.	ANYAG ÉS MÓDSZER.....	7
3.	EREDMÉNYEK	10
4.	A HIPOTÉZISEK IGAZOLÁSA.....	19
5.	ÚJ ÉS ÚJSZERŰ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK.....	21
6.	ÖSSZEFOGLALÓ	21

1. A MUNKA ELŐZMÉNYEI, A KITŰZÖTT CÉLOK

Az Európai Unió bővülésével az európai országok befogadóképessége felértékelődött. Az eddig kibocsátó kelet–közép európai országok megtartva ugyan kibocsátó jellegüket, befogadó országokká is alakultak. Ide a többnyire gazdasági okokra hivatkozó migránsok főként a volt Szovjetunió utódállamaiból, valamint Kínából és Vietnámból érkeznek. A nyugat–európai országokban a migráció jelenléte és szerepe stabilizálódott. (Hárs, 2010)

Az a migráció melynek során az állampolgárok akár időlegesen, akár véglegesen hagyják el születési helyüket, életterületet hosszú folyamat következménye. Ennek romániai, főként Hargita megyei előzményei és okai az elmúlt 150 év során nagyon változatos képet mutatnak.

A XIX. század közepétől kezdődően a II. világháborúig, a migrációnak főként gazdasági, kulturális és társadalmi okai voltak. Az ezt követő időszakban többnyire a politikai okok domináltak.

A XX. század végén a közép- és kelet-európai országokban történt politikai változások feleslegessé tették a politikai jellegű elvándorlást. A migráció többnyire gazdasági természetűvé vált. Ezt a régiót a nyugat-európai térséghez hasonlóan a nagy fogyasztói piac kezdte formálni, amely gyakran nélkülözte a piacgazdaság törvényeinek jellemzőit. A hiánygazdaságból és a nem versenyképes tervutasításos rendszerből a piacgazdaság kiépítése erős migrációs áramlást eredményezett. (Fogarasi, 1999)

Ez a nagyméretű gazdasági struktúraváltás társadalmi változásokat is előidézett. A mezőgazdaságból élő lakosság külföldi munkavállalása a társadalmi mozgásoknak egy nagyon szűk szegmensére vonatkozik. A nagy helyismeretet igényelő tevékenység, valamint a föld és a gazdasági eszközök helyhez kötöttsége gátolják a migrációra irányuló döntéseket. Így a mezőgazdasággal foglalkozók képezik a társadalom legkevésbé mobil részét (Kovács, 1999).

A történelem során Romániából külföldre távozókat nem tudjuk nyomon követni, csak azt láthatjuk akik ideiglenes jelleggel voltak távol, majd visszatértek. A végleges szándékkal elvándorló Magyarországot választó romániai magyar ajkú lakosság száma az 1987-1993 közötti időszakban 120.000 –re tehető (Horváth, 2002). A későbbiekben már más célországot választanak. Többen, Európán kívüli országokban telpednek le, de a külföldre távozók körében Magyarországon kívül más európai országok is vonzóvá kezd váltak.

A Román Ifjúsági és Sportminisztérium felkérésére 2009 májusában végzett tanulmány szerint 2,4 millióan szeretnék elhagyni az országot, a megkérdezettek fele 18 és 34 év közötti fiatal volt.

Ezek fele megegyezik az elmúlt 10 év elvándorlóinak számával. Ez a szám megközelítőleg egyharmada végleg hagyná el az országot, míg 7%-uk bizonyosan távozna is. Cél országgént Angliát, Spanyolországot, Olaszországot és az Egyesült Államokat nevezték meg. Arra a kérdésre, hogy miért akarják elhagyni Romániát, a fiatal megkérdezettek 69%-a a munkahely hiányát nevezte meg elsőként, majd ezt követte a lakásprobléma. (<http://www.hotnews.ro/stiri-essential-5705620-studiu-milion-tineri-romani-vrea-plece-din-tara.htm>, Letöltve: 2010/05/20)

A Román Orvosi kamara kutatásai alapján, 2009-ben 10 orvosból 6-on külföldön szeretnének praktizálni. Egy nemzetközi Orvosi Állásbörze szerint jelenleg a romániai orvosok 60%-a szeretne anyagi gondok miatt külföldön dolgozni.

(http://www.wall-street.ro/slideshow/Careers/85377/ANALIZA-Cei-mai-cautati-angajati-romani-pestre-hotare.html#slide_title, Letöltve: 2010/05/20)

Kutatásaim során az ideiglenes külföldi munkavállalást vizsgálom. A XIX. század közepétől fellelhető székelyföldi dokumentumok és Hargita megyében végzett kérdőíves felmérésem alapján keresem a külföldi munkavállalás motivációit, formáit és főbb jellemzőit.

Kutatásaim során az alábbi hipotéziseket fogalmaztam meg:

- I. Hipotézis: A Hargita megyei külföldi munkavállalás okai az elmúlt 150 év során alapvetően nem változtak.
- II. Hipotézis: A külföldi munkavállalásból Hargita megyébe való visszatérés okai a történelem folyamán hasonlóak voltak.
- III. Hipotézis: A külföldi munkavállalás előtti tevékenység hatással van mind a külföldön vállalt munkára, mind pedig a hazaérkezés utáni tevékenységekre.
- IV. Hipotézis: A székelyföldi, illetve a Hargita megyei külföldi munkavállalás döntően társadalmi hálózatokon keresztül szerveződik.

A csíkszeredai levéltári adatoknak nyoma veszett a két világháború alatti menekülésben. Az Iparkamara székhelye pedig tűzvész martalékává lett.

Kik vándoroltak el? Miért mentek el? Hova? Hogyan mentek el? – ezekre a kérdésekre a választ már csak az akkor megjelent újságokban, kiadványokban kereshetjük. A korabeli kiadványok képezték a történelmi múltra vonatkozó kutatásom alapjait, melyeket az I., II. és IV. Hipotézisem bizonyításánál használok.

Értekezésem első részében a migráció elméleti jellemzőit tárgyalom annak különféle felfogásait tudományos megítélését. Ezt követi a magyar, román, valamint nemzetközi irodalomra épülő, a

migráció folyamatát bemutató rész. Régi újságok, levéltári dokumentumok felhasználásával kutatom a XIX. század végi valamint a XX. század eleji helyi kivándorlásra jellemző okokat. Az II. világháborútól napjainkig terjedő időszak migrációs jellemzőit szekundér adatok felhasználásával mutatom be.

Kutatásaimat a migráció kérdéskörén belül a külföldi munkavállalás elemzésére fókuszálom. Az empirikus vizsgálatokat Hargita megyében kérdőíves, valamint mélyinterjúk felmérés felhasználásával végzem. Fel kívánom tárni a Hargita megyei külföldi munkavállalás motivációit, fő jellemzőit, igazolást keresve a hipotézisben megfogalmazott állításra.

2. ANYAG ÉS MÓDSZER

Adatforrások

Kutatómunkám során szekunder adatbázisok mellett primer adatforrások is felhasználásra kerültek.

Szekunder adatforrások

Kutatásomban felhasznált, 1990-2008 közötti időszakra vonatkozó statisztikai adatok a Román Statisztikai Hivatal 2008 és 2009-ben publikált adatainak alapszámak.

A rendelkezésre álló, népességmozgásra vonatkozó adatokat: a nemzetiség szerinti migráció, a célországok szerinti migráció adatait, a kivándorlók életkor szerinti megoszlását, a kivándorlók kor szerinti éves bontását, a nemek szerinti kivándorlás adatait, az összes betelepődőt, valamint az elemzésekhez alkalmazott néhol fellelhető megyei bontásokat a Román Statisztikai Hivatal Csíkszeredai Fiókja bocsátotta rendelkezésemre.

A XIX.- XX. század fordulóján történt népességmozgásokat az Országos Levéltár Csíkszeredai Fiókjában talált dokumentumok alapján követtem nyomon. Így lehetőségem nyílt az 1881, 1891, 1900 és 1910-es népmozgalmi adatok évkönyveinek a megtekintésére és adatainak felhasználására.

Azok a statisztikai adatok, amelyek az 1920 és 1977 közötti időszakra vonatkoznak, VARGA könyveiből származnak: Fejezetek a jelenkori Erdély Népesedéstörténetéből valamint Erdély etnikai és felekezeti statisztikája, -I. Kovászna, Hargita és Maros megye, Népszámlálási adatok 1850-1995 között – című munkákból.

A nemzetközi statisztikai adatok, a külföldi munkavállalásból származó jövedelmek hozamai és országok szerinti felsorolása a Világbank adatbázisából származnak.

Felhasznált dokumentumok:

Kutatásom során felhasználtam eredeti levéltári dokumentumokat a Csíki Székely Múzeumban meglévő Csíki Lapok 1899-es évfjázatának: február 1., március 8., június 14., és a Csíki Hírlap 1914-es évfjázatának február 14., valamint a Székelység 1914-évfjázatának január 11. számát.

Az említett helyi lapokon kívül még feldolgoztam Kozma Ferenc népiskolai tanító 1879-ben kiadott, statisztikai adatokat, felméréseket tartalmazó könyvét, T. Nagy Imre. 1895-1911 között kiadott, elemző munkáit, melyek a főként kvantitatív adatok mellett kvalitatív jellemzőket is tartalmaznak.

Az értekezésemben felhasznált, legtovább fellelt adat a marosvásárhelyi 9. honvéd huszárezred iratanyaga, amelyet a Budapesti Hadtörténeti Levéltár őriz.

Primer adatforrások

Empirikus kutatásomat esettanulmányokra és kérdőíves felmérésekre alapozom. E felmérések ugyanis nem reprezentatívak, mégis alkalmasak főbb tendenciák, összefüggések érzékeltetésére. A primer empirikus kutatásom során a Hargita megyére jellemző migrációs szokásokat esettanulmányokkal és egyéni kérdőívezéssel vizsgáltam. Az erre vonatkozó kutatásom feltáró jellegű.

A kutatásom kvalitatív részét, az esettanulmányt, az egység vezetőjével történt egyéni mélyinterjú alapján készítettem. A kutatásom kvantitatív része személyes kérdezéssel történt.

A mintavételi módszerek

Alapsokaságnak a külföldi munkavállalásból visszajött, Hargita megyében élő egyéneket tekintem, de pontos számukról nincsenek ismereteim.

A kvalitatív kutatásomhoz egyéni mélyinterjúkat készítettem.

A kvantitatív kutatásomhoz mintavételi technikaként a hólabda mintavételt választottam, mert az alapsokaságról nagyon kevés adattal rendelkezttem (Tomcsányi, 2000). Így számszerűen 2 interjúalannal kezdtem a kutatást, akiket a külföldi munkavállalás előtti tevékenységük szerint választottam ki (iparban és a mezőgazdaságban dolgozókat).

Mintám az alapsokaságra nézve nem reprezentatív, de összetételében tükrözi a Hargita megyei ipari és mezőgazdasági foglalkoztatottság arányait

Dolgozatomban **100** kérdőívet dolgoztam fel.

A mintavétel végrehajtása

A kvalitatív kutatáshoz több, szám szerint 6 munkaerő-kölcsönzésre szakosodott céget találtam megyénkben. Vezetőjükkel szerettem volna interjút készíteni, de sokuk teljes mértékben elzárkózott mindenféle adatközléstől, sőt, amikor felfedtem érdeklődésem célját, többen azonnal kikapcsolták a telefonjukat is. Találtam három vállalkozást, amelyek hajlandóak voltak adataik közzlésére is, bár utóbb az egyik megkért nevének elhallgatására. Ezt tiszteletben is tartottam.

Velük egy előre megbeszélte időpontban a cég székhelyén találkoztam. Számukra egy interjúvezérfonalat készítettem. A megbeszélte időpont után is tartottam velük a kapcsolatot, így tudtam meg a Gyulafehérvári Caritas Mezőgazdasági Részlegének 2010- tavaszára vonatkozó sikerét, és ugyanilyen módon értesültem a HRC-Contact profilváltásáról is.

A kvantitatív kutatáshoz a kérdőíves felmérést a 2008. szeptembere és 2009 márciusa közötti időszakban végeztem. Kérdőívemben egyaránt használok zárt és nyitott kérdéseket.

Az interjúra csak a munkavállalásból visszatért, az elemzett megyében élő 18. életévüket betöltött személyeket kértem.

A kérdőívben használt kérdéscsoportok:

- a kérdezettre vonatkozó általános, demográfiai adatokat gyűjtő, többségében egyválaszos zárt kérdések;

- a családi gazdaság adatai (megyénk főként mezőgazdaságra alapozott), melyeket többségében többválaszos zárt kérdésekből tudhatjuk meg (művelés alatt álló terület, termesztett növények, állatállomány, stb.)

- a munkavállalással kapcsolatos információk egy és többválaszos zárt kérdésekből állnak (a céltelepülés, a végzett tevékenység, a munkával töltött időintervallum, stb.)

- a külföldi munkavállalás utáni tevékenységre vonatkozó egyválaszos zárt kérdések

- a külföldi munkavállalás hozamára vonatkozó, többségében nyílt kérdéseket tartalmazó kérdéscsoport.

A megkérdezettekkel személyesen, a legtöbbször közösen egyeztetett helyen találkoztam. Néhány esetben a kérdéseken kívül más, a külföldi munkavállalással kapcsolatos érdekes információhoz is jutottam.

A felmérés során a kérdőívezés elutasításával nem, de válaszmegtagadással találkoztam.

Kutatási módszer

A gazdasági jelenségek egymást meghatározó, és befolyásoló kölcsönhatásban vannak. Feldolgozásra váró adataim nem függetlenek egymástól, tehát nagy valószínűséggel sztochasztikus kapcsolatban állnak.

A kérdőíves kutatásom során nyert nagy mennyiségű információ feldolgozására statisztikai módszert alkalmaztam, az SPSS-t (Statistical Package for Social Science). Ez a statisztikai program kvantitatív adatok elemzésére specializálódott.

Elemzésem során legtöbbször a Keresztábra elemzést használom, mely két nominális vagy ordinális változó közötti kapcsolat meglétét és a kapcsolat szorosságát vizsgálja.

A változók közötti kapcsolatok elemzése előtt megvizsgáltam az adott változók gyakorisági eloszlását is. Abban az esetben, ha két változó kapcsolatban van, de nem tudjuk, hogy a cellák közül melyek okozzák ezt a kapcsolatot, az adjusztált reziduum (Adjusted Residual)-t megfigyelése fog segíteni: ha az adjusztált reziduum abszolút értéke 2-nél nagyobb, akkor a két kategória között szignifikáns kapcsolat van. (Lázár, 2009).

Korreláció-analízist a numerikus változó közötti kapcsolat szorosságának meghatározására használtam. A korreláció-analízis mindezek mellett információt nyújt a kapcsolat irányáról is. Ha a korrelációs együttható előjele pozitív, akkor a két változó közötti kapcsolat egyenes arányú, negatív előjel esetén pedig fordított arányról beszélünk (Pallant, 2001).

Abban az esetben, ha két változó szignifikancia szintje kisebb, mint 0,05, akkor a két változó között statisztikailag igazolható kapcsolat van.

3. EREDMÉNYEK

Az irodalom és kutatási elemzéseim egybevetése során elért eredményeimet a következőkben foglalom össze.

A munkaerő vándorlás nem csupán a magasabb bérek által előidézett, a munkaerő egyik földrajzi pontból a másikba történő vándorlását jelenti, hanem mindez a társadalmi hálózatok folyamatos kiépítését és használatát is feltételezi.

A migráns hálózatok az indulástól az érkezésig szervezik és segítik a migránsokat. Megkönnyíthetik a munkahelyhez való jutás feltételeit, csökkentve a felmerülő kockázatokat, így a külföldi munkavállalás biztos jövedelemforrássá válik. Látható, hogy a hálózatok öfenntartó növekedése nem csak a migrációs költségek, de a kockázatok csökkenését is előidézi. Ezeknek a hálózatoknak az alapja az interperszonális kapcsolatok léte.

Nem rendelkezvén társadalmi kapcsolatokkal, az első bevándorlóknak a legnehezebb és a legkölségesebb. Baráti, családi kapcsolatokból következik, hogy a migránsok szoros kapcsolatban élnek a már régebben érkezettekkel, de ugyanakkor az otthoniakkal is fenntartják az összeköttetéseiket. Ha a kibocsátó országban a hálózati kapcsolatok eléggé kibővülnek, mindegyik migrációs hullám létrehozza azt a társadalmi struktúrát, amivel a migráció önfenntartóvá válik. Az egymást követő migrációs hullámok csökkentik a következő hullám migrációs költségeit. Ezért többen kelnek útra, többeket vonnak be ebbe a kapcsolatrendszeri hálóba, ami újabb költségcsökkenést idézhet elő, buzdítva a következőket. Ugyanilyen fontos a migrációs kockázatok csökkentése is.

A hálózatok jelentőségét mutatja a vizsgálatomba vont, a szervezett külföldi munkavállalást szervező cégek tapasztalata, valamint hogy a kérdőíves felmérésben szereplők nagy többsége is kizárólag szervezett formában, kiépült hálózaton keresztül kereste a külföldi munkalehetőséget. Dolgozatom első, helyi történelmi tényekkel, leírásokkal foglalkozó része alapjául korabeli újságok, levéltári adatok első kézbeli felhasználása szolgált. A modern technika még nem tört be ezekbe az intézményekbe, így egyenként bukkantam rájuk. Korabeli adatokból idéztem fel ennek a milliónek az értékét, és a migráció okozta hangulatát. Ezek a kutatásaim a Csíki Lapok 1899–es évfjázatának: február 1.-jei, március 8.-ai, június 14.-ei, és a Csíki Hírlap 1914–es évfjázatának február 14.-ei, a Székelység 1914–es évfjázatának január 11.-ei számára, valamint Kozma Ferenc népiskolai tanító 1879–ben kiadott könyvére alapoznak.

Ezekben a kiadványokban számos igen értékes cikket, reklámokban elrejtett megjegyzéseket találtam, melyek hűen tükrözik a kor szellemiségét, gondolkodását, migrációval kapcsolatos szemléletét.

A székelyek tömeges kivándorlása Csík megyében már a XVIII. század második felében lényeges népességvesztést okozott, bár ennek a migrációnak főként politikai okai voltak. Ebben az időszakban gazdasági okokat alig említhetünk.

Később, a XIX. század második felében tapasztalt tömeges kivándorlás, többnyire gazdasági indokoltaságú. Megelőzi a magyarországi tömeges kivándorlást, és főképpen a világgazdasági válsággal, az elszegényedéssel függ össze. Csíkban, érdekes módon, a XX. század első évtizedében szinte megszűnik a kivándorlás, aminek okait a szülőföldön is életteremtő gazdasági fellendülésében vélem megtalálni.

Megállapítható, hogy a kivándorlás egy plurikauzális jelenség, ezért okait az adott gazdasági és társadalmi helyzetben kell keresni. Statisztikailag bizonyított tény, hogy XIX-XX. századi erdélyi kivándorlók főként mezőgazdasági termelők, ezért nyilvánvaló, hogy a kivándorlás okait

az agrárviszonyok tükrében kell vizsgálnunk. Az a tény, hogy a gyengén fejlett ipar nem tudott munkahelyet biztosítani a faluból kiszorított tömegeknek, migrációt gerjesztett. A XIX. századi európai kapitalista fejlődés következtében az Amerika partjai felé irányuló hajók először olasz, majd osztrák, később székely kivándorlókat is szállított.

Ez a nagyarányú népesség csökkenés a földárak emelkedését, majd a munkanélküliség csökkenését idézte elő. Az eltávozottak közül, aki tehetett pénzzel segítette családját. Ezzel törleszteni tudták az adósságokat, esetleg földet is tudtak vásárolni.

Több XX. századi feljegyzés bizonyítja az ipari és mezőgazdasági munka összeegyeztetésének sikerességét. A legtöbbször a mezőgazdasági tevékenységek szünetelése alatt, a téli hónapokban, vállaltak gyári munkát.

Egy másik, a XX. század elejére jellemző végleges kilépési forma a tanulás. Tanulmányai befejezésével a friss szakemberek a városi munkahelyeket részesítik előnyben, még az adminisztratív munkalehetőség sem lesz elég vonzó számukra a hazatéréshez.

Szándék	Hazaérkezés utáni befektetés a múltban					
		minden-napi	ház	iparos vállalkozás	föld	állat
	mindennapi	X				
	külföldi tanulás			X	X	X
	tőke		X		X	X
	családi vagyon növelése	X				

1. táblázat. A XIX. század végi és a XX. század elei, a szülőföldtől távoli munkavállalás szándéka és hozama.

Forrás: Saját szerkesztés a korabeli források alapján

A két világháború közötti időszakban igaz ugyan, hogy folytatódott a Székelyföldön kívüli végleges letelepülés, de az időszakos munkavállalás is erőteljesebb méreteket öltött. Megnövekedett az ipari munkát vállalók, főként fiatal férfiak munkavállalási kedve, akik előszeretettel vállaltak munkát a közeli városok gyáraiban, vagy a szolgáltató ágazatokban. Megállapítható, hogy míg a XIX. század végén a családalapítás rendszerint véget vetett a vendégmunkának, addig a két világháború közötti időszakban a fiatal házaspárok továbbra is a szülőföldjüktől távol dolgoztak és még 6-8 évet maradtak, körülbelül a második, harmadik gyerek megszületése után tértek vissza. Az addig megszerzett pénzből szülőföldjükön földet, házat vettek és gazdálkodásba kezdtek.

Statisztikai adatokkal bizonyítható, hogy Hargita megyében, a kommunizmus időszakában számos új munkahely létesült. Az újonnan alakuló ipari létesítmények elszívták a városok körüli falvak lakosait. Sokan feladták a falusi lakhelyüket is, mások pedig vállalták a megterhelő és fárasztó napi ingázást. A falusi agrárnépesség városra költözése nem csak a falvak demográfiai helyzetét változtatta meg, hanem az egész társadalomra visszafordíthatatlan hatást gyakorolt. Később a csökkenő lakásépítkezések mérsékeltek ugyan a további nagyméretű végleges városba költözést, de figyelembe véve az akkori káderpolitikát, ami szerint minden állampolgárnak alanyi jogon jár a munkahely, kialakult a rejtett munkanélküliség.

A kommunizmus bukása után, vagyis a kilencvenes évek elején erőteljes volt a román állampolgárok nyugat-európai migrációja. Ezen személyek a migrációs hálózat alapjait fektették le, folyamatosan segítették a Romániai munkaerő vándorlást, mindaddig, amíg külső nyomás hatására, maga a román kormány próbál gátat vetni ennek a spontán áramlásnak, kialakítva egy részben állam által ellenőrzött munkaerő-áramlási intézményrendszert.

A migráció, mint munkaerő vándorlás, állandóan a sajtó és a közvélemény vitatémáját képezi. Dolgozatomban gazdasági mutatók, elemzések figyelembe vételével próbáltam keresni erre a választ.

Végül is megállapítható, hogy a migráció mind a befogadó, mind kibocsátó országok számára előnyt jelenthet, hiszen a magas munkanélküliségi rátával rendelkező országok költségvetésében kevesebb segílyt kell a szociális alapokba elkülöníteni, az elvándorlók pedig valamiképpen anyagilag támogatják az otthonmaradt családtagokat.

Ismerve azt a tényt, hogy a migránsok legtöbbször a hiány ágazatokban helyezkednek el, a befogadó ország munkapiaci deficitjét mérséklük. A fentiekből megállapítható, hogy a befogadó országok többszörösen előnyös helyzetben vannak, hiszen a migránsok munkaerejüket ott hasznosítják, valamint a mindennapi fogyasztásukkal a befogadó ország piacának komparatív előnyét növelik. A kibocsátó ország számos veszteséget könyvelhet el, ami szorosan összefügg a kötelező oktatással, a migránsokba fektetett humán tőkével, valamint az ebből származtatott elveszett haszonnal.

Észrevehető, hogy egy bizonyos fokú migráció, mind a befogadó ország, mind a kibocsátó ország számára előnyös, ugyanakkor, ha ez a migráció szélesebb körökben is elterjed olyan nagymértékű kedvezőtlen gazdasági és szociális változásokat képes előidézni, amelyek „javítása”, úgy rövid-, közép-, és hosszútávon egyaránt nagy nehézségekkel járhat.

A rendelkezésre álló gazdasági mutatók elég szegényesek, elemzésükből sajnos nem derül ki a külföldi munkavállalók pontos száma sem. Általában a külföldiek bérezése alacsonyabb az illető országok állampolgárainak bérezésénél, így nem tudjuk pontosan felmérni az ebből származó

veszteségeket. Továbbra is homály fedi azt a GDP veszteséget, amit az elmentek okoznak, munkájuk külföldön való hasznosításával, valamint azt az exportnyereséget, amit a migránsok itthoni tevékenységükkel megvalósíthattak volna.

Románia fizetési mérlegét erősen befolyásolja a külföldön dolgozók által hazautalt jövedelem, ami mindig előnyösebb piaci feltételekkel rendelkező országokból származik.

Románia munkaerő kibocsátó országgá vált, ennek a tételnek a pontos ismerete egyre fontosabbá vált. A mérést nehezítette, hogy a 2004-es évig a fizetési mérleg lebontása nem volt elég részletes, csupán az adminisztrációs transzfereket és magántranszfereket követték.

A Nemzetközi Munkaerő-vándorlási Hivatal szerint 2001-2005 közötti időszakban a romániai háztartások közel 10%-ánál ideiglenes jellegű, átlagosan 2 évet tartó munkaerő-kivándorlást észleltek. Ez ellentmond az általam végzett, csupán Hargita megyére leszűkített vizsgálatnak, mely szerint, az ideiglenes kivándorlás általában 1 év alatti időintervallumot fog át, bár ezt többen megismételték.

A Román kormányzat a változásokat követően teljes mértékben liberalizálta az útlevélrendszert. Mivel sohasem vezettek be olyan korlátozó jellegű intézkedéseket, amelyek a román állampolgárok kilépését jelentős mértékben akadályozták volna, a Romániából kiinduló migráció nagymértékben fellendült.

Az 1990-2006 évek közötti legális kivándorlók közel 29 %-a Németországot választotta célországnak, 13%-a az Egyesült Államokba vándorolt, 11%-a Olaszországba és ugyancsak 11%-a Kanadába, míg 10%-a Magyarországon telepedett le.

A Romániából kivándorlók többsége aktív korban levő, első munkahelyét kereső felnőtt. Ez a kategória minden vizsgált évben a legmagasabb értékeket mutatja, ugyanakkor 2008-ig Románia munkaerő piaca hiányosnak bizonyult, ezért a munkaadók sokszor idegen állampolgárokat alkalmaztak a hiányszakmákban.

A neves román szociológus Dumitru Sandu kijelentette, hogy a kisebbségek nyelvi, családi és előző évek migránsaira épülő hálózatai már a kilencvenes évek legelején működésbe léptek, ezzel szemben az ortodox vallású román népességnek hosszabb időre volt szüksége a hálózatok létrehozásához. Ennek bizonyítását az országos statisztikai adatok elemzésénél láthatjuk. Az 1989-es változások után először a német és a magyar anyanyelvűek hagyták el tömegesen az országot.

A külföldi munkavállalást segítő cégek tapasztalatai

Interjúk segítségével mutatom be megyénkben működő, több száz munkás elhelyezésével foglalkozó gazdasági egységeket és alapítványt. Mindegyikük, már ami a munkaerő-vándorlást és az erre jelentkező személyeket illeti, egyedi sajátosságokat képvisel.

A Caritas keretében külföldre dolgozni, gyakorlatozni indulók nagy többségének célja a szülőföldi gazdaság talpra állítása, itthoni megélhetés hosszú távú biztosítása, sőt, nemegyszer vállalkozás beindítása, akár új munkahelyek létrehozásával is.

A külföldi munkaerő kölcsönzéssel foglalkozó cégek egyike kizárólag képesítés nélküli dolgozókat keresett betanított ipari munkára. A másik cég, magasan kvalifikált munkaerő külföldi elhelyezésén kívül még belföldi munkaerő elhelyezésre is vállalkozott. A gazdasági válság szükségtelenné tette e cég működését és profitváltásra kényszerültek.

Vidékünk megélhetése nagyrészt a mezőgazdaságra épült és épül napjainkban is. Ez hatással van a külföldi vendégmunkát vállaló személyekre, mind a külföldön elvállalt munkára, mind a hazaérkezés utáni tevékenységekre egyaránt.

A mezőgazdasági tevékenységgel, oktatással foglalkozó Caritas tevékenysége, az előbbiekkal ellentétesen egyre nagyobb érdeklődésnek kezd örvendeni. Ez a vidék számára pozitívum, mert a továbblépési lehetőséget jelzi.

Kérdőíves felmérés értékelése

A kérdőíves felmérés csak olyan, jelenleg Hargita megyében élő személyekkel történt, akik a külföldi munkavállalás után visszajöttek. Néhányuk az első út után szükségét érezte a többszöri külföldi munkavállalásnak.

A lakhely is szignifikáns kapcsolatot mutat a külföldi munkavállalás helyével. A faluról származók inkább falura, a városról származók nagy többségben városban keresnek munkalehetőséget. A munkavállalók korcsoportja és a lakhely között összefüggés van, továbbá szignifikáns kapcsolatot jelez a külföldi munkavállalás célhelyével.

A munkaerő vándorlásra elszántak nem szoros kapcsolatot mutat a külföldi munkavállalás helyével és a lakhellyel egyaránt. A férfiak inkább falun, a hölgyek inkább városban vállaltak munkát, valamint a nők inkább a városokból, míg a férfiak a falvakról indultak.

A fiatalabbak inkább faluról és az idősebbek inkább városról, a fiatalabbak inkább falura, az idősebbek, amennyiben lehetséges városra mennek szívesebben dolgozni.

A kérdőíves kutatásból megállapítható, hogy az egy családban élő családtagok száma hatással van a külföldi munkavállalás célhelyének kiválasztására. Azok a személyek, akik kisebb létszámú családból kelnek útra, inkább falura, míg a népesebb családból származók városra

mentek szívesebben dolgozni. Ugyanakkor megfigyelhető, hogy a népesebb családból származók inkább a szervezetlen formát választották, míg a kisebb családból származók lehetőleg szervezett körülmények között keresték a külföldi munkalehetőséget.

A külföldi munkavállalás okai és a befektetések vizsgálata

Kutatásom, számomra legérdekesebb része a külföldi munkavállalás céljai, elképzelések, álmok megfogalmazása és ezeknek a megvalósítása volt. Hogy ezek az elképzelések álmok maradtak, vagy esetleg megvalósultak, természetesen esetenként változtak. Kutatásom során megpróbáltam ezeket az összefüggéseket feltárni.

Akik valamilyen vállalkozást akartak indítani, de a szükséges tőke nem állt rendelkezésre és ezért vállalták a külföldi vendégmunkával járó nehézségeket, hazaérkezéskor valóban a vállalkozása megalapozásába fektették a jövedelmét. Emellett az is nyilvánvalóvá vált, hogy aki komoly anyagi nehézségekkel küzdött és ennek megoldásaként tekintett a külföldi vendégmunkára, a megkeresett jövedelmét valóban a mindennapi költségek fedezésére fordította, de ebből a jövedelemből már nem jutott tandíjra vagy háztartási gépekre. Természetesen vállalkozást sem tudott indítani. A kérdőíves elemzésben szereplő külföldi munkavállalási szándékok és a hazajövetel utáni befektetések közötti pozitív szignifikáns kapcsolatot a következő 2.táblázat még átláthatóbbá teszi.

Szándék	Hazaérkezés utáni befektetés					
	háztartás	tanulás	mindennapi	föld	vállalkozás	gépek
mindennapi			X			
külföldi tanulás				X		X
Tandíj	X	X				
Tőke					X	
gyermek, unoka		X	X			

2. táblázat. A külföldi munkavállalási szándékok és a hazajövetel utáni befektetések.

Forrás: Saját szerkesztés, a kérdőíves elemzés eredményeinek alapján

Fontos az a tény, hogy akik főként tanulási, ismeretszerzési céllal mentek külföldre (esetünkben a mezőgazdaságban), hazajövetelük után földvásárlásba fektettek, sőt föld megmunkáló gépeket is vásároltak.

A megkérdezettek nagy többsége, akik a tandíj megszerzését tüzték munkavállalásuk céljául, a külföldi munkavállalás után valóban, előzőleg megfogalmazott céljaiknak megfelelően használták fel ezt a jövedelmet, valóban tandíjba fektették. A tandíj befizetése után megmaradt jövedelemből, szívesen fektetett háztartási gépekbe.

Szülőknek és nagyszülőknek külföldi munkavállalásuk elhatározott célja a gyerekek, unokák taníttatása volt. Ők egészen biztos, hogy e célra használták fel jövedelmük jelentős részét. Ami e fölött maradt a legtöbb esetben továbbra is a kiválasztott kiskorúakra költötték, mint a mindennapi szükségletek ellátására.

A korabeli leírásokat elemezve és napjainkban készített kérdőíves felmérésre alapozva megállapítható, hogy a történelem folyamán hasonló okok miatt ragadtak vándorbotot az itt élők (lásd. 1. táblát és 2. táblát).

Összehasonlítva az alábbi 3. táblázatban a külföldi munkavállalás előtti tevékenységet a külföldi munkavállalás során végzetten látható, hogy az alacsony képesítésű alkalmi munkát vállalók a mezőgazdaságban helyezkedtek el. A külföldi munkavállalás előtt mezőgazdasággal foglalkozók többnyire mezőgazdasági munkát vállaltak külföldön is.

Külföldi munka						
Külföldi munkavállalás előtt		Mezőgazdaság	Ipar	Alacs.k.alk.m.	Kereskedelem	Szellemi
	Mezőgazdaság	61,8%	5,9%	32,3%		
	Ipar	3,7%	48,2%	40,7%		7,4%
	Alacsony.k.alkalmi.m.	100,0%				
	Kereskedelem	71,4%			14,3%	14,3%
	Szellemi	35,7%		57,1%		7,2%
	Diák	100,0%				
	Nyugdíjas	33,3%			66,7%	

3. táblázat. A külföldi munkavállalás előtti és alatti munka típusa

Forrás: Saját szerkesztés, a kérdőíves elemzés eredményeinek alapján

A megkérdezettek többnyire a hiány ágazatokban helyezkedtek el, de meggyőződésem, hogy a kibocsátó ország esetében növelték a munkapiaci deficitet.

Az alábbi 4. táblázatban, összehasonlítva a külföldi munkavállalás előtti és utáni tevékenységet, megállapíthatjuk, hogy a mezőgazdasági tevékenységet folytatók, hazaérkezésük után is többnyire mezőgazdasággal foglalkoznak.

Külföldi munkavállalás előtt								
Visszatérés után		Mezőg.	Ipar	Alacs.k.alk.m.	Keresked.	Szellemi	Diák	Nyugdíjas
	Mezőgazdaság	92,3%				7,7%		
	Ipar		100,0%					
	Alacs.k.alk.m.	40,6%	40,6%	12,5%	6,3%			
	Kereskedelem	22,2%		33,3%	22,3%	11,1%		11,1%
	Szellemi	27,7%			5,6%	61,1%	5,6%	
	Nyugdíjas							100,0%

4. táblázat. A külföldi munkavállalás előtti és utáni munka típusa

Forrás: Saját szerkesztés, a kérdőíves elemzés eredményeinek alapján

A külföldi vendégmunkából való hazaérkezés után ipari tevékenységet folytatók, a nyugdíjasok és a munkanélküliek 100%-ban a külföldi munkavállalás előtti tevékenységet folytatták. A felsőfokú oklevél birtokában, szülőföldjükön szellemi munkát végzők, a külföldi szerződések lejártával többnyire szellemi tevékenységet folytattak.

A külföldi munkavállalás előtti tevékenység szignifikáns kapcsolatban áll a külföldi vendégmunka alatt és a visszajövetel utáni tevékenységgel.

Megállapítható, hogy a befektetési módok nem csak személyfüggők, hanem arányaiban befolyásolják egymást. Ezeket az összefüggéseket kerestem dolgozatom elemzéssel foglalkozó részében, melyeket az alábbiakban összesítek.

A lakásjavítási céllal útnak indulók nagy hányadának sikerült elérni céljaikat, jövedelmüket lakásjavításra fordították, viszont megtakarításuk egyáltalán nem maradt.

A rendkívül szerény körülmények között élők, akiknek a mindennapi költségek is gondot jelentenek, természetesen az így megszerzett jövedelmüket a mindennapi megélhetésre költötték, egyáltalán nem tudtak lakásjavításra áldozni vagy autót vásárolni.

A fiatalabb korosztály, akinek a tandíj nem emésztette fel teljesen a külföldön szerzett jövedelmét, a tandíj befizetése után még autó és háztartási gépek vásárlásába fektetett.

A felmérésből kiderül, hogy akiknek nem volt lakásában fürdőszoba, újonnan megszerzett jövedelméből előszeretettel lakásjavításba fektetett, mert mihamarabb építeni szeretett volna egyet.

A nagycsaládban élők nagyobb vállalkozó kedvvel rendelkeztek, vagyis azok a személyek, akik többtagú családból indultak a külföldi vendégmunkára, hazajövetelük után nagyobb valószínűséggel kezdtek vállalkozásba. Ugyanakkor elmondható, hogy a családtagok száma befolyásolta a külföldi munkával töltött időintervallumot is. A nagyobb családok tagjai inkább szezonmunkára mentek külföldre, míg a kisebb családból származók, esetleg az egyedülállók szívesebben vállalták akár a hosszabb külföldi vendégmunkát is.

Akik saját, esetleg bérelt területeket műveltek, nagy valószínűséggel, hazajövetel után szívesen vásároltak gépeket esetleg állatvásárlásba is fogtak.

Megállapítható, hogy a külföldi vendégmunkára indulók korcsoportja összefüggésben áll az autóvásárlással. A fiatalabbak szívesebben áldoznak autóvásárlásra, mint az idősebb korosztály.

Azok a személyek, akik huzamosabb ideig dolgoztak külföldön, függetlenül a külföldi munkavállalás alatt végzett tevékenységtől, nagyobb valószínűséggel hoztak külföldről termelőeszközt, gépet magukkal.

Függetlenül attól, hogy milyen jövedelemmel, haszonnal végződött a külföldi munkavállalás, megpróbáltam felmérni a külföldi munkavállalás szubjektív hatásait is. Az életszínvonalbeli változást és a családi kötelek szorosabbá válását, esetleg lazulását vizsgáltam.

Pozitív életszínvonalbeli változást jeleztek azok a családok, ahol a külföldi vendégmunka során összegyűjtött jövedelmet lakásjavításra fordították.

A családi kötelek szorosabbá válását tapasztalták azokban a családokban, ahol háztartási gépekbe is fektettek, esetleg állatvásárlásra is költöttek a vendégmunkából származó jövedelmükből. Ugyanakkor megállapítható, hogy inkább a nagyobb létszámú családokban erősödtek a családi kötelek.

Dolgozatomban kutattam a külföldi munkavállalás előtti és utáni tevékenységet. Arra a következtetésre jutottam, hogy ezek a tevékenységek szoros kapcsolatban állnak egymással.

A kérdőíves felmérésben kutattam a hazajövetel okait. A megkérdezettek több mint fele a szülőföldön maradt családtagokért, barátokért, önállóságért és a szerzett tudás felhasználásáért jött haza.

Romániában a migrációnak főként gazdasági okai vannak. A külföldi munkavállalás során szerzett magasabb bérből először a mindennapi élethez szükséges termékeket vásárolják meg. Ezeket a javakat a befogadó országban szerzik be. A többit hazaküldik a kibocsátó országban élő családtagoknak, ők ezzel a plusz jövedelemmel növelik a kibocsátó ország belső fogyasztását. Az e fölötti jövedelmüket lehetőség szerint befektetik. A külföldi vendégmunkások, lehetőségük szerint megpróbálják anyagilag támogatni családtagjaikat. Ezek a jövedelmek pillanatnyi megoldást jelentenek a családtagoknak

4. A HIPOTÉZISEK IGAZOLÁSA

Az elvégzett vizsgálatok alapján értékelem a korábban felállított hipotézisek teljesülését.

I. Hipotézis: *A Hargita megyei külföldi munkavállalás okai az elmúlt 150 év során alapvetően nem változtak.*

Ha a rövid időszakban előforduló politikai kényszerektől eltekintünk, megállapíthatjuk, hogy a külföldi munkavállalásnak gazdasági okai voltak.

Keresve a külföldi munkavállalási szándékokat és okokat megállapítható, hogy a mindenkor ideiglenes erdélyi kivándorlásra jellemző volt:

- a tőkeszerzés, mellyel a szülőföldön lévő gazdaságot lehetett gyarapítani

- a többletjövedelem megszerzése, ami a mindennapi költségek fedezésére volt hivatott
- a külföldi tanulás, ismeretszerzés, amit visszatérve kamatoztatni lehetett
- a külföldi tapasztalatszerzés és új technológia megismerése, ami visszatérés után új gépek segítségével hasznosítható.

Az I. Hipotézis igazolt.

II. Hipotézis: *A külföldi munkavállalásból Hargita megyébe való visszatérés okai a történelem folyamán hasonlóak voltak.*

Ahogy a múlt századokban a vagyonát megszerző fiatal visszajött új telepesként, családot alapítani, úgy ma a külföldi munkavállalásból szerzett jövedelmet szülőföldjükön fektetik be, megélhetést teremtve nemcsak a saját maguk, hanem a környezetük számára is. Ez a típusú migráció most is társadalom- és gazdaságszerkezeti változásokat okoz, hiszen a visszajövő nemcsak anyagi, de szellemi tőkét, valamint egy más technológiát, szemléletváltozást is hozhat.

A kérdőíves felmérésben kutattam a hazajövetel okait. A megkérdezettek több mint fele a szülőföldön maradt családtagokért, barátokért, önállóságért és a szerzett tudás felhasználásáért jött haza.

A II. Hipotézis igazolt.

III. Hipotézis: *A külföldi munkavállalás előtti tevékenység hatással van a külföldön vállalt munkára és a hazaérkezés utáni tevékenységekre egyaránt.*

A külföldi munkavállalás előtti tevékenység során mezőgazdasággal foglalkozók szignifikánsan mezőgazdasági tevékenységet folytattak a külföldi munkavégzés során is.

Vizsgálva a külföldi munkavállalás előtti és a visszaérkezés utáni mezőgazdasági tevékenységet, erős szignifikáns kapcsolatot állapítottam meg.

III.sz Hipotézis igazolt.

IV. Hipotézis: *A székelyföldi illetve a Hargita megyei külföldi munkavállalás döntően társadalmi hálózatokon keresztül szerveződik.*

Már a XIX. század végén léteztek migrációt segítő szervezetek. Ezek közvetítési díj ellenében ajánlották a külföldi munkalehetőséget, de amint az elő-migránsok visszajöttek már kezdték kiépíteni a társadalmi hálókat. A kérdőívemben szereplők nagy többsége is kizárólag interperszonális kapcsolatokra épült hálózaton keresztül kereste a külföldi munkalehetőséget.

IV. Hipotézis igazolt

5. ÚJ ÉS ÚJSZERŰ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

- Eredeti levéltári anyagokat, dokumentumokat tártam fel, ezek felhasználásával bizonyítottam, hogy az ideiglenes kivándorlásnak történelmi körülményektől függetlenül azonos okai vannak, az általam vizsgált térségben.
- Hargita megyére leszűkített kutatásaim azt mutatják, hogy az ideiglenes kivándorlás a külföldi munkavállalás időtartama az országos statisztikákban szereplő 2 évvel szemben 1 év.
- A Hargita megyei ideiglenes munkaerő vándorlás meghatározó jellemzője a kiépült társadalmi hálózatok rendszere. Ezeken keresztül zajlik a külföldi munkavállalás döntő többsége.
- Felméréseim alapján kimutattam, hogy a nők többnyire a törvényes keretek között történő végleges kivándorlást, míg a férfiak inkább az ideiglenes munkaerő –vándorlást választják.
- Saját felmérésemből kiderül, hogy a kivándorlók külföldön szerzett jövedelmére vonatkozó országos mérleg adatok nem megbízhatóak. A jövedelmek nagy része a hivatalos csatornákat megkerülve jut haza.
- Felméréseimben szereplő ideiglenes külföldi munkavállalók általában a hiány ágazatokban helyezkedtek el, de ezzel, a kibocsátó ország esetében növelték a munkapiaci deficitet.
- A külföldi munkavállalásból származó jövedelem felhasználására vonatkozó kérdőíves felméréseim azt bizonyítják, hogy a háztartások, tehát mikroökonómiai szinten mutatkozó pozitív hatások, makroökonómiai szinten ellentétes következményekkel is járhatnak, hiszen az így megszerzett jövedelem nem elhanyagolható hányadát importból származó termékekre költik.

6. ÖSSZEFOGLALÓ

Doktori értekezésem alapjául a külföldi munkavállalást választottam. Kutatásom aktualitását képezi, hogy a munkaerő vándorlás nem csak múltbéli esemény, hanem a jövőben is jelentős szerepet fog játszani a politikai, társadalmi és főként a gazdasági döntésekben.

Székelyföldet már a XIX. század közepétől erős migráció jellemzi, így kutatásomat helytörténeti leírások gyűjtésével kezdtem. Mivel a csíkszeredai levéltári adatoknak nyoma veszett, ezért az ilyen jellegű információkat a korabeli újságokban, kiadványokban kerestem.

Ezzel párhuzamosan mélyinterjúkra és kérdőívekre támaszkodva vizsgáltam a jelenlegi külföldi munkavállalás jellemzőit.

Összehasonlítva a korabeli fellelhető irodalmat a jelenlegi empirikus kutatásom eredményeivel megállapítottam, hogy:

- a Hargita megyei külföldi munkavállalás okai főként a családi gazdaságok stabilizálására esetenként gyarapítására szolgáló tőkeszerzés, valamint a visszatérés utáni kamatoztatásra alkalmas ismeretszerzés volt.
- a külföldi munkavállalásból Hargita megyébe való visszatérésnek az okai főként a hátramaradt család, a barátok valamint az újonnan szerzett tudás felhasználása volt.
- a székelyföldi illetve a Hargita megyei külföldi munkavállalás a felmerülő költségek, valamint kockázatok csökkentése érdekében döntően társadalmi hálózatokon keresztül szerveződik.

Kérdőíves felmérésem alapján megállapítom, hogy:

- a főként mezőgazdaságra épülő, Hargita megyéből külföldi munkavállalásra jelentkező mezőgazdasági és ipari foglalkoztatottak többnyire a külföldi tartózkodásuk alatt is, és hazaérkezésük után is ezt a tevékenységet folytatják.
- a munkaerő vándorlásra elszántak neme szoros kapcsolatot mutat a külföldi munkavállalási hellyel és a lakhellyel egyaránt. A férfiak inkább falun, a hölgyek inkább városban vállaltak munkát, a nők inkább a városokból, míg a férfiak a falvakról indultak.
- a külföldi munkavállalást pozitív életszínvonalbeli változásként megélik, valamint a családi kötelek erősödését érzélik többsége falun él.
- a külföldi munkavállalók, lehetőségük szerint megpróbálják anyagilag támogatni családtagjaikat. Ezek a jövedelmek pillanatnyi megoldást jelentenek a családtagoknak.
- a külföldi munkavállalásból származó jövedelmek nem a hivatalos csatornákon áramlanak vissza Hargita megyébe, tehát, az erre vonatkozó országos mérleg adatok nem megbízhatóak.

Összehasonlítva a Nemzetközi Munkaerő-vándorlási Hivatal 2001-2005-ös időszakban végzett felmérését a kérdőíves felmérésemmel megállapítom, hogy:

- Hargita megyére a külföldi munkavállalás időtartama az országos statisztikákban szereplő 2 évvel szemben 1 év.

Az Országos Statisztikai Hivatal végleges kivándorlására vonatkozó adatainak a kérdőíves felmérésem ideiglenes jellegű külföldi munkavállalásának összehasonlításai alapján kimutattam, hogy:

- a nők többnyire a törvényes keretek között történő végleges kivándorlást, míg a férfiak inkább az ideiglenes munkaerő –vándorlást választják.

A mélyinterjúkból és kérdőívek elemzéséből megállapítom, hogy a külföldi munkavállalás hatására változott a szűkebb közösségek értékrendje.

A külföldi munkavállalásból származó jövedelem mikroökonómiai hatása aránylag könnyen vizsgálható, ezzel szemben a makroökonómiai következmények, a felhasználás módjától függően - ami beruházásból vagy fogyasztásból állhat - összetettebbek és nehezebben számszerűsíthetők. Ha a külföldi munkavállalásból származó jövedelmeket belföldön előállított termékekre és szolgáltatásokra költik, akkor pozitív hatást gyakorolnak az ország fizetési mérlegére, tehát az ilyen jellegű mikroökonómiai változások ugyancsak előnyös makroökonómiai változásokat idéznek elő.

7. A SZERZŐNEK AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉHEZ KAPCSOLÓDÓ PUBLIKÁCIÓI

Könyvrészlet magyar nyelven:

1. Kováts Zoltán: **Péter Emőke Katalin** – a szerző munkatársa-Hargita és Csongrág megye népmozgalmi adatai és arányai 1966-1992 Comparația demografică a județelor Harghita și Csongrád în perioada 1966-1992, JGYF Kiadó, Szeged 2002. 46-62.pp. ISBN 9639167681

Tudományos folyóiratban megjelenő közlemény idegen nyelven

2. **Péter Emőke Katalin:** The economic benefits of international migration in Romania and Harghita county. In. JOURNAL OF ECONOMICS AND BUSINESS RESEARCH, „AUREL VLAICU” No.1/2009, University Arad, 2009, 72-82. pp. ISSN 2068 – 3537
3. **Péter Emőke Katalin:** Working in agriculture as a forced occupation in Bodoc (Covasna County). In. JOURNAL OF ECONOMICS AND BUSINESS RESEARCH, „AUREL VLAICU” No.2/2009, University Arad, 2009, 25-35. pp. ISSN 2068 – 3537
4. **Péter Emőke Katalin:** The agricultural unemployment in Harghita County, In. EJOTS-European Journal of Transnational Studies, Berlin 2009, 25-35.pp. ISSN 2061-084X
5. **Péter Emőke Katalin:** Temporary Workforce Migration in Harghita County, In. EJOTS-European Journal of Transnational Studies, , Berlin 2010..46-56.pp. ISSN 2061-084X
6. **Péter Emőke Katalin -Dr. György Ottilia:** Harghita County’s Business Environment In. JOURNAL OF ECONOMICS AND BUSINESS RESEARCH, „AUREL VLAICU” No.1/2011, University Arad, ISSN 2068 – 3537 (előkészületben)

Tudományos folyóiratban megjelenő közlemény magyar nyelven

7. **Péter Emőke Katalin:** Kérdések a vendégmunkáról: In. A Falu 2006 Tél., 73-79. pp. ISSN 0237-4323

8. **Péter Emőke Katalin:** A nemzetközi migráció gazdasági haszna, In. A Falu 2008.Tél.,87-93 pp. ISSN 0237-4323
9. **Péter Emőke Katalin:** Székelyföldi kivándorlás a századelőtől, In A Falu 2010 Tavasz, 69-77 pp. ISSN 0237-4323

Idegen nyelvű tudományos előadások kiadványban megjelentetve

10. **Péter Emőke Katalin:** Co-operatives in the past and today, In. One Step to Integration: Opportunities and Threats, Days 2-3 June 2006, University Center Drobeta Turnu –Severin, 161-166. pp., Vol I. ISBN 973-742-371-2.
11. **Péter Emőke Katalin:** Labour market inequalities in Romania and especially in Harghita County, In A XXI. század első évtizedének pénzügyi és gazdasági problémái, címmel tartott nemzetközi (magyar és angol nyelvű) konferencia, Csíkszereda, 2010.11.06 (előkészületben)

Magyar nyelvű tudományos előadások kiadványban megjelentetve

12. **Péter Emőke Katalin:** A székelyföldi kivándorlással kapcsolatos döntések, Agrárpolitika-Vidékpolitika Április 2006 Csíkszereda, In .Agrárpolitika- Vidékpolitika, Scientia Kiadó, Kolozsvár, 2007, 149-159. pp. ISBN. 978-973-7953-88-9
13. **Péter Emőke Katalin:** Földbirtokváltozás Romániában, Gazdaságpolitika-Vidékpolitika- Az Európai Unió Tagság Kihívásai Székelyföldön Május 2008 Csíkszereda, In Gazdaságpolitika-Vidékpolitika- Az Európai Unió Tagság Kihívásai Székelyföldön, Scientia Kiadó, Kolozsvár, 2009, 141-153. pp. ISBN:9789731970240
14. **Péter Emőke Katalin:** A Hargita megyei migráció gazdasági eredménye, Gazdasági válság-Gazdaság-Politika, 2010. Május 27 Csíkszereda Scientia Kiadó, Kolozsvár, 2010 (előkészületben)

Magyar nyelvű tudományos előadások

15. **Péter Emőke Katalin:** A kivándorlás gazdasági haszna- absztrakt- RODOSZ Konferencia, 2006. április 7-8, Kolozsvár, 68.pp.
16. **Péter Emőke Katalin:**A székelyföldi kivándorlás az 1850-1910 közötti időszakban, A Magyar Tudomány Ünnepe, Nyugat- Magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kar, 2005 november. 9-11 Sopron

Egyéb publikációk

17. **Péter Emőke Katalin:** Csík megyei kivándorlás 1850-1910 között, In. A Csíki Székely Múzeum Évkönyve 2006, Csíkszereda, 325-339 pp., ISSN. 1841 -0197

Oktatási tevékenység

18. **Péter Emőke Katalin:** Több mint 20 diplomadolgozat vezetése román nyelven
19. **Péter Emőke Katalin:** Két hallgató sikeres felkészítése az Országos Diákköri Konferenciára 2007-ben, (Galacon) román nyelven